

Position Paper Deltacommissaris

Nederland als kwetsbare en veilige delta

Nederland is een kwetsbare en veilige rivierdelta. Kwetsbaar omdat ons land voor een groot gedeelte overstroombaar is vanuit de zee of vanuit de grote rivieren. Veilig omdat we ons hiertegen goed beschermen met dijken, duinen en stormvloedkeringen. Ook is ons land in toenemende mate kwetsbaar voor droogte en extreme neerslag. Dit komt omdat er steeds meer te beschermen is en omdat we steeds vaker te maken gaan krijgen met grillige weersomstandigheden.

Om ons land ook op de lange termijn veilig en leefbaar te houden werken de verschillende overheden samen in en aan het Nationale Deltaprogramma. Ook kennisinstellingen, bedrijven (ingenieursbureaus, aannemers, financiële sector) en maatschappelijke organisaties werken mee, onder regie van de (onafhankelijke) deltagcommissaris. Er zijn deltaplannen met maatregelpakketten voor waterveiligheid, voor zoetwaterbeschikbaarheid en voor ruimtelijke adaptatie. Waterkwaliteit valt niet onder de doelen van het deltaprogramma.

1. Waterveiligheid: Investeren in een toekomstbestendig systeem Om Nederland ook op de lange termijn te beschermen, is een continue inspanning nodig om onze waterkeringen te versterken. Tot 2050 moet circa 1.400 kilometer dijk worden aangepakt, met een geschatte investering van €14 tot €23 miljard. De huidige financiële middelen zijn ontoereikend, wat vraagt om hernieuwde afstemming tussen Rijk, waterschappen en andere stakeholders. Daarnaast moeten innovatieve oplossingen, zoals meerlaagsveiligheid en natuurgebaseerde maatregelen, nadrukkelijker worden meegenomen in de aanpak. De forse benodigde investering verbleekt overigens al snel bij de te beschermen waarde achter de keringen, waar ca 10 miljoen mensen wonen en het grootste deel van ons BBP wordt verdiend in overstroombaar gebied.

2. Zoetwaterbeschikbaarheid: Van Optimalisatie naar Transformatie Om weerbaar te zijn tegen watertekorten in 2050, is een verschuiving nodig van optimalisatie naar structurele transformatie. Het Deltaplan Zoetwater 2022-2027 richt zich op verbeterde aanvoer, vasthouden van water en alternatieve bronnen. Echter, verzilting blijft een urgent probleem. Extra investeringen zijn noodzakelijk om zoutindringing bij sluzen en zeeverbindingen terug te dringen. Daarnaast is een fundamentele aanpassing van landgebruik essentieel, waarbij water en bodem leidend zijn. In sommige gebieden zijn de grenzen bereikt: veenweidegebieden kampen met bodemdaling en waterbeheer wordt steeds complexer. Op de hoge zandgronden zorgen ontwatering en grondwateronttrekking voor tekorten en ecologische schade. Politieke keuzes zijn nodig om deze problematiek duurzaam aan te pakken en afwenteling naar de toekomst te voorkomen.

3. Ruimtelijke Adaptatie: Een Klimaatbestendig Nederland Het weer wordt steeds grilliger, met grotere risico's op hoogwater en droogte. Om voorbereid te zijn op situaties zoals de overstromingen in Limburg, zijn in 2024 bovenregionale stresstesten gepland. De resultaten moeten leiden tot concrete maatregelen en investeringen die de weerbaarheid van ons watersysteem versterken. Dit omvat zowel stedelijke maatregelen voor waterberging als robuuste oplossingen voor vitale infrastructuur zoals transport, energie en telecom. Lage rivierafvoeren en extreme buien bedreigen niet alleen de bevaarbaarheid en waterkwaliteit, maar ook de continuïteit van essentiële diensten. Het is noodzakelijk om deze systemen toekomstbestendig te maken met een integrale aanpak. De impulsregeling van € 600 mln. (waarvan € 200 mln. uit het Deltafonds) heeft gewerkt om overal in het land van wal te komen, maar deze loopt af terwijl we de (bovenregionale) opgaven groter zien worden. Neerslaggebeurtenissen zoals in 2021 in Duitsland, Wallonië en Limburg zijn van zo'n omvang dat wateroverlast en schade niet te voorkomen is. Dergelijke gebeurtenissen zullen vaker voorkomen en dan is het van groot belang dat de vitale netwerken operationeel blijven en goed voorbereid zijn op crisisbeheersing.

4. Water en de Energietransitie Waterbeschikbaarheid stelt randvoorwaarden voor de energietransitie. De energietransitie zelf leidt tot een extra watervraag, bijvoorbeeld voor waterstofproductie en de koeling van kerncentrales. Door de teruglopende waterbeschikbaarheid en

de strengere waterkwaliteitseisen zal de inzet van oppervlaktewater voor koeling steeds lastiger worden. Vestigingslocaties langs de kust, waar zoutwater benut kan worden voor koeling, zijn daarom toekomstbestendiger. Daarnaast legt de energietransitie een claim op de ondergrond voor warmte- en koudeopslag en infrastructuur. Dit moet worden ingepast in de ondergrondse ruimtebehoefte van de drinkwaterwinning en het herstel van bufferwerking in de bodem, die noodzakelijk is voor het tegengaan van wateroverlast en -tekort.

5. Impact op Verzekeraars en Banken Verzekeraars worden geconfronteerd met stijgende schadeclaims door extreem weer, zoals overstromingen en stormen. Dit leidt tot stijgende premies en mogelijk onverzekerbare risico's in bepaalde gebieden. Banken lopen eveneens risico's, aangezien onroerend goed in kwetsbare gebieden in waarde kan dalen, wat gevolgen heeft voor hypotheek en kredietportefeuilles. Zonder tijdige aanpassingen kan dit de financiële stabiliteit beïnvloeden.

Nederland staat internationaal bekend als een stabiel en aantrekkelijk vestigingsland, mede door onze sterke infrastructuur en waterbeheer. Echter, als klimaatrisico's niet adequaat worden aangepakt, kan dit onze economische concurrentiepositie verzwakken. Een hogere schadelast en dalende vastgoedwaarden kunnen bijdragen aan een verslechtering van de nationale kredietstatus (AAA), wat leningen duurder maakt en investeringen kan afschrikken. In de coalitie NL AAA Klimaatbestendig wordt door overheden en partijen uit de private (financiële) sector samengewerkt aan het versnellen van klimaatadaptatie¹.

6. Kortetermijn- versus Langetermijnuitdagingen Op de korte termijn zien we al directe effecten van klimaatverandering, zoals de toename van extreem weer, wateroverlast en droogte. Deze leiden tot economische schade en verstoring van infrastructuur. Deze economische schade is in 2020 (dus nog zonder de nieuwste klimaatscenario's) geschat op een bedrag tussen de 75 en 175 miljard euro tot 2050². Op middellange en lange termijn (2050 en verder) verwachten we structurele aanpassingen in ruimtelijke ordening, waterbeheer en economische structuren, zoals verplaatsing van bedrijven en aanpassingen in landbouwpraktijken. De Deltascenario's 2024 laten zien dat we in alle gevallen rekening moeten houden met zeespiegelstijging, veranderende rivierafvoeren en grotere sociaaleconomische gevolgen.

Waterbeheer is een systeem van onderlinge afhankelijkheden. Besluiten over waterverdeling, zoetwaterbeschikbaarheid en hoogwaterveiligheid kunnen effecten hebben in andere regio's. De herijking van het Deltaprogramma 2027 biedt de kans om deze samenhang structureel te verankeren in beleid en uitvoering. Als onafhankelijk Deltacommissaris zal ik overheden blijven voorzien van helder advies, zodat binnen de eigen verantwoordelijkheden doordachte en toekomstbestendige keuzes kunnen worden gemaakt.

Conclusie: Nu Handelen voor een Veilige Toekomst Klimaatverandering stelt Nederland voor grote uitdagingen op het gebied van waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid. Om ons land veilig, leefbaar en economisch krachtig te houden, zijn structurele keuzes en investeringen nodig. Het Deltaprogramma biedt de basis voor een integrale aanpak, maar extra inspanningen zijn noodzakelijk. Nu handelen betekent voorkomen dat toekomstige generaties worden geconfronteerd met onoplosbare problemen.

De wettelijke opdracht van het deltaprogramma ziet niet op het werken aan de mitigatiekant van het klimaatvraagstuk. Het belang van succesvolle mitigatie kan echter niet worden onderschat, vooral voor de versnelling van de zeespiegelstijging na 2050 lopen de scenario's fors uiteen. De omvang van de adaptatie-opgave houdt direct verband met de mate waarin we de uitstoot van broeikasgassen wereldwijd terug weten te dringen. De deltagcommissaris roept de vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei op om samen te werken aan een robuuste en adaptieve delta, waarin water en bodem de basis vormen voor alle ruimtelijke en economische ontwikkelingen.

¹ www.deltaprogramma.nl/aaa

² www.klimaatshadeschatter.nl